

9. GEZONDHEID EN ZIEKTE

Bij een juiste verzorging zullen kippen niet gauw ziek worden. Maar ziekte is niet altijd te voorkomen. Goede gezondheidszorg staat of valt met het volgende: doen wat gedaan moet worden, op de juiste manier en op het juiste moment. Hygiënisch werken is een van de beste voorzorgsmaatregelen die u kunt nemen. Zo draagt u wezenlijk bij aan het welzijn van uw kippen.

Ook bij kippen is voorkomen beter dan genezen. Aandacht voor preventie is dus van belang. Zo moet de huisvesting zodanig zijn dat de kippen voldoende ruimte hebben en het hok zeker niet overbevolkt raakt. Overbevolking leidt vroeg of laat altijd tot gezondheidsproblemen. Daarnaast moet u het hok goed schoon kunnen houden. Let hierop bij de bouw of de aankoop. Zorg voor bouw materiaal dat makkelijk te reinigen is en ga na of het hok goed droog blijft, een goede ventilatie (zonder tocht) heeft, en of het hok niet in de volle zon of in de wind staat.

Hygiëne

Wees kritisch ten aanzien van adressen waar kippen worden aangeboden. Ga er zelf eens kijken. Als de dieren schoon en verzorgd ogen en een gezonde indruk maken, kunt u eventueel overgaan tot aanschaf. Waarschuwing: laat nieuw aangeschafte dieren niet op grond lopen waar eerder langdurig kippen werden gehouden. Sommige ziekten kunnen de dieren via de grond/bodem besmetten; zelfs na jaren nog.

Kuikens moeten onder strikt hygiënische omstandigheden worden

opgefokt. Probeer insleep van ziekten te voorkomen door nieuw aangeschafte dieren twee weken apart van de andere ter observatie te houden en daarna pas in het hok te plaatsen. Maak gereedschappen, voer- en drinkbakken en tijdelijk te gebruiken uitrusting regelmatig goed schoon. Zorg er ook voor dat kippen niet met hun eigen mest in aanraking kunnen komen.

Inenten

Een aantal entingen is aan te bevelen. Bij rassen die extra gevoelig zijn voor de ziekte van Marek – bijvoorbeeld sommige stammen Sebrights en Barnevelders – is het aan te raden deze als eendagskuikens te vaccineren. Tegen NCD ofwel pseudo-vogelpest moet u zeker laten enten, omdat deze ziekte toch nog wel eens voorkomt. Kippen die meegaan naar bijeenkomsten buiten de deur (tentoonstellingen, jaarmarkten, landbouwdagen) moeten geënt zijn. Voor deze dieren is een officiële entverklaring vereist.

Ziekten en ziekteverwekkers

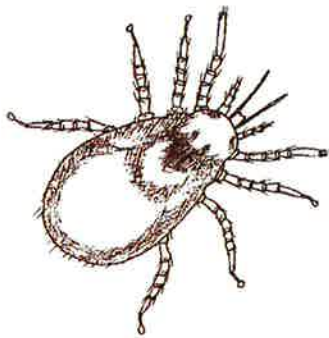
Ziekten worden in grote lijnen veroorzaakt door bacteriën, virussen, parasieten, protozoën en schimmels. Daarnaast kunnen ze het gevolg zijn van invloeden van buitenaf, gebrek aan bepaalde voedingsstoffen, slechte milieu-omstandigheden, kou, warmte, afwijkende voedingsstoffen, drinkwater, enzovoort.

Bacteriën

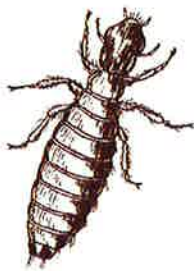
Bacteriën zijn eencellige organismen. Een klein deel is onder ongunstige omstandigheden ziekteverwekkend. Sommige soorten scheiden sporen af die soms lang kunnen overleven, met name

Ontsmetten

Ontsmet de verblijven van tijd tot tijd met bijvoorbeeld Halamid. Dit is een universeel ontsmettingsmiddel dat werkt tegen bacteriën, virussen en schimmels. Het is veilig in gebruik en niet bijtend op materialen en apparaten. U dient wel eerst goed te schoon te maken met normaal schoonmaakmiddel alvorens te ontsmetten. Anders verliest het ontsmettingsmiddel direct zijn werkzaamheid en heeft het geen zin.

De bloedluis of rode vogelmijt kruipt 's nacht op de kip en zuigt bloed.

De veerluis veroorzaakt veeruitval.

De lichaamsluis kan zich over het hele dier en hok verspreiden.

in een eiwitrijke omgeving met een lage temperatuur. Door de gifstoffen die bacteriën tijdens hun leven en soms ook nog na hun dood uitscheiden, ontstaan ziekten. Naast specifieke verschijnselen kan laboratoriumonderzoek soms uitsluitsel geven om welke bacterie het gaat, en hoe die te bestrijden en te behandelen is. Bacteriën vermenigvuldigen zich snel onder voor hen gunstige omstandigheden. Direct zonlicht kan veel bacteriën doden. Goede hygiënische voorzorgmaatregelen helpen eveneens. Enkele bacteriële aandoeningen: salmonella en snot (CRD).

Virussen

Virussen zijn veel kleiner dan bacteriën. Virusziekten zijn moeilijk afdoende te bestrijden: hun overlevingstechnieken, verspreidings- en aanpassingsvormen en hun ziekteverwekking zijn nogal ingewikkeld. Buiten het lichaam sterven virussen na enige weken. Wel kunnen ze zich makkelijk door de lucht verplaatsen. Mede daarom zijn ze zo besmettelijk. Virussen zijn aan te tonen onder de elektronenmicroscopie, via antistoffen, door weefselkweek, door gebruikmaking van proefdieren en in bebroede eieren. Tegen virusziekten bestaan vrijwel geen geneesmiddelen. Daarom wordt vaak gekozen voor een behandeling vanuit de tweede linie, waaronder het gebruik van antibiotica en een zeer gerichte voeding en verzorging.

Enkele virusziekten: klassieke vogelpest (vogelgriep), pseudo-vogelpest (NCD), de ziekte van Marek, pokken-difterie, infectieuze laryngotracheïtis (ILT), trilziekte, infectieuze bronchitis en viscerale leukose.

Parasieten

Parasieten zijn meercellige, dierlijke organismen. Ze zijn onder te verdelen in uitwendige of ectoparasieten en inwendige of endoparasieten. Sommige ectoparasieten leven doorlopend op het dier, andere niet. Ze leven van bloed of huidafval en huidschilfers. Behalve overlast geven ze soms ook ziekten. Omdat ze meestal met het blote oog zichtbaar zijn, is de bestrijding geen probleem. Controleer naast het dier ook het hok op aanwezigheid van deze parasieten. Bestrijding met passende middelen is goed mogelijk. Enkele ectoparasieten: luizen, muggen, mijten, teken, vlooiën en vliegen.

Endoparasieten komen in het maagdkanaal voor als rondwormen of platwormen. Deze zijn nader te preciseren als grote of kleine spoelwormen en haarwormen. Ze kunnen schade aanrichten in de wand van het maagdkanaal, omdat daarin ontstekin-

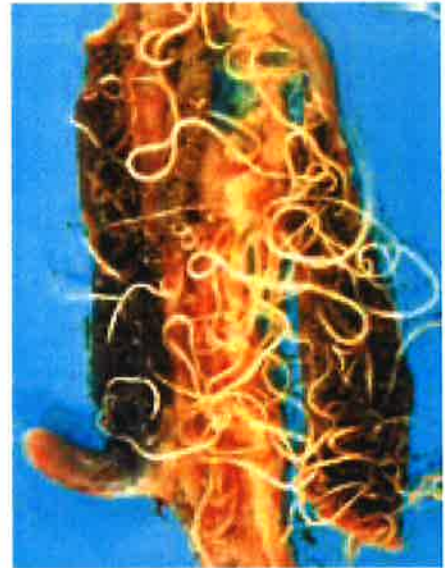

gen ontstaan. Besmetting is microscopisch aan te tonen door de aanwezigheid van eitjes in de mest. Ronde of platte wormen zijn met het oog waar te nemen, terwijl voor haarwormen microscopisch onderzoek nodig is. Lintwormen komen in twee vormen bij pluimvee voor: klein (2 tot 4 mm) en groot (10 tot 15 cm). Ook kunnen de zogenoemde luchtpijpwormen nogal wat schade aanrichten.

Wormen ondermijnen de kip in algemene zin, zeker als de besmetting wat chronisch verloopt. Vermagering, diarree, verschrompelde kopversierselen, een bleke gezichtshuid en poten en een dof verenkleed zijn kenmerkend en voldoende reden voor een nader onderzoek. Met op de soort gerichte wormmiddelen is bestrijding goed mogelijk.

Protozoën

Protozoën zijn eencellige micro-organismen, die ook wel oerdier-tjes worden genoemd. Ze veroorzaken bijvoorbeeld coccidiose en blackhead-ziekte, waarvan de ziekteverschijnselen zeer herkenbaar zijn. Protozoën zijn microscopisch aantoonbaar en meestal goed met geneesmiddelen te bestrijden. Het is overigens een zeer uitgebreide groep van ziekteverwekkers, met onderling verschillende verschijningsvormen. De verspreiding vindt meestal plaats via insecten, zoals muggen en teken. Buiten het lichaam kunnen protozoën niet lang overleven.

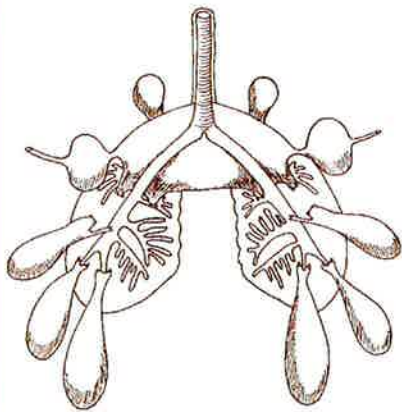

Spoelworm.

Het controleren op luizen hoort bij de verzorging van kippen. Doe dit met regelmaat om ernstige problemen voor te zijn.

Ademhaling

Kippen hebben net als andere vogels, naast longen ook luchtzakken die zich op verschillende plaatsen in het lichaam bevinden. Dit is om de vogel lichter te houden en is eigenlijk een uitbreiding van het ademhalings-systeem. Een nadeel ervan is dat luchtweginfecties daardoor wat moeilijker te bestrijden zijn, vooral als deze chronisch verlopen.

Schimmels

Schimmels zijn meercellige organismen die in duizenden vormen in de natuur voorkomen. Afhankelijk van soort en grootte zijn ze al dan niet met het blote oog waarneembaar. Ze kunnen door kweek worden getypeerd. Bij kippen kunnen ze verschillende ziekten veroorzaken, met name huidziekten. Het kenmerk van schimmels is dat ze bijzonder taai en soms moeilijk te bestrijden zijn, bijvoorbeeld longschimmel. Bij schimmels die huidafwijkingen veroorzaken, is genezing met het juiste geneesmiddel goed mogelijk. Er zijn schimmels die sporen vormen en in die vorm heel lang kunnen blijven voortbestaan. De giftige stoffen die ze uitscheiden maken de dieren ziek.

Gebreksziekten

Gebreksziekten worden niet veroorzaakt door een verwekker, maar door gebrek aan bepaalde voedingsstoffen. Het bekendste voorbeeld is scheurbuik. Dat kwam vroeger onder zeelieden voor door gebrek aan vitamine C. Bij een afwisselende, rijke en gevarieerde voeding voor de kippen zullen gebreksziekten nauwelijks optreden. Toch verdient het aanbeveling aandacht te besteden aan de vitaminen en sporenelementen in de voeding. Vooral bij zware, grote en snelgroeiende rassen is de behoefte eraan groter dan standaard in de meeste voeders zit.

Stelregel: verstrek altijd het juiste voer. Dat wil zeggen foktoomvoer voor kippen die broedeieren produceren, legmeel of -korrel voor kippen die consumptie-eieren leggen, onderhoudsvoer voor dieren die geen bijzondere prestaties leveren, slachtkuikenvoer voor slachtkuikens en het juiste opfokvoer bij een bepaalde leeftijd van de kip.

Specifieke ziekten

Onder kippen komen ook specifieke ziekten voor, variërend van relatief onschuldige kalkpoten tot de gevreesde vogelgriep.

Aspergillosis

Ook bekend als longschimmel. Dit is een zeer besmettelijke kuisenziekte met een hoge sterftkans. Aspergillosis is herkenbaar aan een pompende ademhaling door ontstekingen in de longen en luchtzakken. De besmetting kan verlopen via geïnfecteerde broedmachines, verpakkingen, hokken, enzovoort. Er is geen geneesmiddel tegen deze ziekte bekend.

Blackhead

Deze ziekte wordt veroorzaakt door een eencellig organisme, dat zich in de kleine spoelworm kan ontwikkelen. Kenmerken zijn een okerkleurige diarree, plakken van mest rond de cloaca, sterke vermagering, lusteloosheid, het laten hangen van de vleugels, bol zitten, maar vooral door de donkere kop waaraan de ziekte haar naam dankt. Bij sectie zijn ontstekingen in de lever zichtbaar. De blinde darmen zijn gevuld met etterige 'sigaartjes'. De besmetting loopt voornamelijk via dieren onderling. Waar eerder kippen en vooral kalkoenen liepen, is het beter geen nieuw of jong pluimvee te laten lopen wegens blackheadkiemen in de eitjes van kleine spoelwormen, die wel een jaar en meer kunnen overleven. Van goede hygiënische maatregelen, waaronder een ontsmettingsbak voor schoeisel, gaat een zekere preventie uit. Er zijn specifieke geneesmiddelen die de ziekte in een vroeg stadium een halt toeroepen, maar de schade kan dan al aanzienlijk zijn.

Coccidiose

Een parasitaire aandoening, die wordt veroorzaakt door coccidiën. Deze eencellige organismen beschadigen de darmslijmvliezen en -wanden, met als resultaat een dunne, donkere en later bloederige ontlasting. De kippen verliezen veel vocht, vermageren snel en er treedt veel sterfte op. Vooral opgroeiende kuikens zijn vatbaar. Coccidiën ontwikkelen zich snel bij warm, vochtig en broeierig weer. Berucht voor de verspreiding zijn natte plekken rondom drinkbakken in combinatie met mest. De besmetting verloopt via de mest. Laat jonge dieren hier dus zo min mogelijk mee in aanraking komen. Hoe meer hygiëne, hoe minder kans op coccidiose! Bij twijfel of het om coccidiose gaat, biedt mestonderzoek uitsluitel. In een vroeg stadium bieden geneesmiddelen nog wel eens uitkomst, maar het blijft oppassen.

CRD

Chronic Respiratory Disease of Mycoplasmosis is een chronische ademhalingsziekte. In goed Nederlands: luchtzakontsteking of snot. De ziekte wordt veroorzaakt door mycoplasma-gallisepticumbacteriën en is wereldwijd verbreid onder vogels. Vaak ontstaat deze ziekte pas na besmetting met de ziekteverwekker(s) plus ongunstige leefomstandigheden, zoals overbevolking, al aanwezige andere ziekte(n) of door dieren die geen entprogramma hebben gevolgd. En ook door besmetting via het broedei naar het kuiken! Draggers van de ziekte hoeven zelf niet altijd ziek te zijn, waardoor besmetting onopgemerkt een kans kan krijgen. De kippen hoesten en proesten, vermageren sterk, zijn inactief en

zitten bol in de veren. Met bloedonderzoek is aan te tonen of het om mycoplasma-bacteriën gaat. Bestrijding kan met antibiotica. Van strikt hygiënische maatregelen en ruime huisvesting gaat een zekere preventieve werking uit.

Diarree

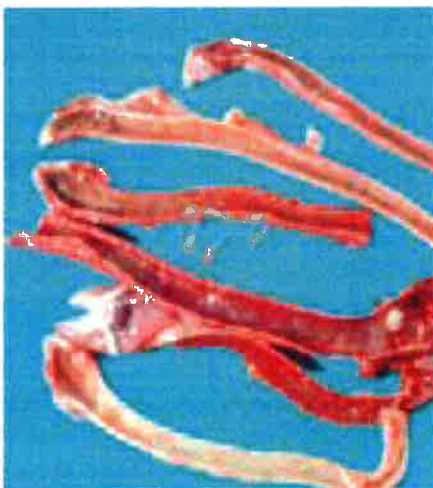
Diarree is op zich geen ziekte, maar eerder een bijverschijnsel van een aandoening. Bij te veel voer van eenzijdige samenstelling kan diarree bijvoorbeeld optreden. Diarree komt onder andere voor bij coccidiose, pseudo-vogelpest en salmonella. Treden de verschijnselen langdurig op zonder dat er verkeerd gevoerd is? Schakel dan de dierenarts in.

Infectieuze bronchitis (IBR)

Bij besmetting met deze virusziekte zal een kip na enkele dagen ademhalingsmoeilijkheden krijgen. Het dier haalt reutelend en rochelend adem. Bij leggende kippen zal productiedaling optreden. Veel dieren sterven. Bij kuikens kan IBR een min of meer chronisch verloop hebben. Als ze het overleven, kunnen er later andere gezondheidsproblemen optreden. Het bekendst en ernstigst is een blijvende beschadiging van de eileider, waardoor ze voor de eiproductie kunnen worden afgeschreven. Volwassen kippen die de ziekte overleven, leggen daarna dikwijls misvormde eieren. Met een nogal duur bloedonderzoek is deze ziekte aan te tonen. Advies: enten op jonge leeftijd, ook omdat er geen geneesmiddel beschikbaar is.

Infectieuze laryngotracheitis (ILT)

Tot ruim twintig jaar geleden kwam ILT in Nederland niet voor. In de vroege jaren tachtig kwam het echter tot een forse uitbraak. Deze virusziekte veroorzaakt ernstige ademhalingsproblemen als gevolg van bloederige ontstekingsprocessen in de luchtpijp. Het sterftepercentage is hoog. De overlevingskans van het virus is daarentegen betrekkelijk groot, omdat niet alle besmette kippen ziek worden. Maar ze kunnen de ziekte wel overdragen. Preventief enten helpt.

Opengesneden ontstoken luchtpijp als gevolg van ILT.

Kalkpoten

Kalkpoten zijn het gevolg van een ongewenste parasiet. De kalkpootmijt is een schurftmijt die in de poothuid gangen boort tussen de hoornschubbetjes. Die schubbetjes gaan hierdoor openstaan en vormen kalkachtige korsten. Een oud en beproefd huismiddel om de parasieten te bestrijden is een mengseltje van petroleum en verlopen olie. Er bestaan ook goede zalven op basis

van een anti-schurftpreparaat, waarmee de parasieten afdoende te bestrijden zijn. De ziekte komt meer bij oude kippen voor dan bij jonge.

Kannibalisme

Bij kannibalisme pikken de kippen en soms ook de kuikens elkaar tot bloedens toe. Soms tot de dood erop volgt. Over de oorzaken van dit verschijnsel lopen de meningen uiteen, variërend van overbevolking in het hok, een te hoge temperatuur bij de opfok van kuikens, te wit kunstlicht, tot verveling of gebrek aan bepaalde voedingsstoffen. Kannibalisme is met goed resultaat tegen te gaan door bijvoorbeeld gebruik te maken van rood licht of een beetje zeewierkalk door het drinkwater. Ook een middel als hertshoornolie, dat met een plantenspuit over de dieren gespoten moet worden, doet het pikken verminderen.

Leukose

Ook bekend als dikke-leverziekte. Leukose wordt veroorzaakt door woekeringen van de witte bloedcellen. Meestal in de lever, maar ook wel in andere organen. Hierdoor vergroot de lever sterk. Deze zeer kwaadaardige, besmettelijke virusziekte verstoort de functie van dit orgaan sterk. De kippen worden mager en bleek, de kam verschrompelt en de eiproductie stopt. Leukose komt vooral voor kort nadat de kippen zijn begonnen met leggen. Start en verloop van de ziekte gaan soms zo snel dat nauwelijks is vast te stellen wat er aan de hand is. Omdat de incubatietijd wel 1,5 jaar kan zijn, is de besmettingsbron meestal niet meer te achterhalen. Directe en indirecte besmetting is mogelijk, evenals besmettingen via het broedei. Strikte hygiëne is daarom gewenst. Er zijn geen geneesmiddelen tegen deze ziekte.

Marekse ziekte

Marekse ziekte komt vooral voor bij jonge kippen. Sommige rassen en stammen zijn er nogal gevoelig voor. De ziekte kenmerkt zich door woekeringen van de witte bloedlichaampjes. Het eerst worden de geslachtsorganen aangetast. Ook zenuwbanen kunnen worden beschadigd, waardoor verlammingen aan de poten en vleugels optreden. Kenmerkend is bijvoorbeeld het vuistje: de tenen ballen zich als een vuist samen, terwijl de poot gestrekt naar voren of naar achteren wijst. De ziekte kan optreden bij dieren van zes weken en ouder, met name kort nadat met de leg is begonnen. Of onder stress, bijvoorbeeld na de verhuizing naar een ander hok of de tocht naar een tentoonstelling. Deze virusziekte gaat van dier op dier over. De besmetting kan reeds als kuiken worden

Kalkpoot.

opgelopen, waarna de kip deze ziekte op latere leeftijd zeker zal krijgen. Het ziet er naar uit dat de ziekte niet erfelijk is, maar de gevoeligheid ervoor wel. Enten als kuiken is de beste manier om deze ziekte te bestrijden.

Marekese ziekte.

New Castle Disease (NCD)

Beter bekend onder de naam pseudo-vogelpest. Deze zeer ernstige pluimveeziekte wordt veroorzaakt door een virus en kan veel schade veroorzaken. Ondanks een nauwgezet bestrijdingsprogramma komt pseudo-vogelpest van tijd tot tijd in ons land voor. Vooral in gebieden waar veel pluimvee wordt gehouden en de besmettingsdruk groot is. Kenmerkende verschijnselen zijn ademhalingsstoornissen, ernstige diarree en daling van de productie van eieren en vlees. De ontlasting is typisch groen van kleur. Besmette dieren laten kop en vleugels op karakteristieke wijze omlaag hangen en raken later totaal verlamd. Verder treedt een afwijkende eischaalkleur op, gevolgd door windeieren. Daarna stoppen de zieke kippen met leggen. En dat in het gunstigste geval, omdat er snel veel sterfte optreedt. Vrijwel alle zieke dieren zullen sterven. Pluimveebedrijven enten hun dieren sowieso en ook kippen die naar een tentoonstelling gaan, moeten geënt zijn. Een geneesmiddel tegen deze ziekte bestaat niet. Laat kippen dus altijd preventief enten.

Perosis

Perosis is een typische gebreksziekte, die wordt veroorzaakt door een tekort aan vitamine B en mangaan. De ziekte kan ook optreden als gevolg van een verkeerde kalk-fosforverhouding in het voer. Vooral bij een teveel aan fosfor kan deze afwijking voorkomen. Bij perosis glijdt de hakpees van het bot en ontstaan het typische roeipootje. De ziekte komt vooral onder kuikens en

jonge dieren voor. Ook worden sommige kuikens ermee geboren. In dat geval wordt de ziekte veroorzaakt door gebrek aan eerdergenoemde stoffen bij de moederdieren. Genezing is niet mogelijk, voorkomen wel.

Pokkendifterie

Bij pokkendifterie zijn de zwartgrijze zweertjes rond de bek, de lellen en de kam van een kip het meest kenmerkend. In de keel ontstaan ontstekingen en een geelachtige aanslag. De ziekte wordt veroorzaakt door een virus dat bij zoogdieren, pluimvee en vogels voorkomt en pokkenverschijnselen geeft. De besmetting vindt plaats van dier op dier, maar muggen zouden ook een rol kunnen spelen bij de verspreiding van het virus. Het is een typische najaar- en winterziekte. In een vroeg stadium van de ziekte kan alsnog een noodenting worden uitgevoerd. In een later stadium is dat niet meer mogelijk. Er zal veel sterfte optreden. Preventief enten verdient aanbeveling.

Pullorum

Zie: Salmonella

Salmonella

De laatste jaren steekt onder pluimvee de ziekte salmonella de kop weer op. Tot de groep van salmonella behoren enige honderden bacteriesoorten. De bekendste salmonellaziekten bij pluimvee zijn pullorum en Kleinse ziekte. Besmettingen veroorzaken bij mens en dier infecties in het maagdarmkanaal en/of de luchtwegen. Op zich hoeven die niet ernstig te zijn, maar als het weerstandsvermogen om andere redenen minder goed is, kan de ziekte zeer ernstig verlopen. Kenmerken van een infectie bij de mens zijn ernstige diarree als gevolg van darmontstekingen. Bij pluimvee kunnen volwassen dieren salmonellabacteriën bij zich dragen zonder zelf ziek te worden.

Bij pullorum en Kleinse ziekte kan de besmetting via het broedei verlopen, waardoor kuikens de ziekte kort na de geboorte krijgen. Op de tweede of derde levensdag is dan lichtgekleurde diarree te zien, waarbij de mest aan de cloaca blijft plakken. De kuikens zijn ziek, kruipen dicht op elkaar en sterven. Soms verloopt de besmetting traag door de koppel, soms wat chronisch, maar er kan ook acuut veel sterfte optreden. Er is een vorm bekend die gepaard gaat met hakontstekingen, draaihalzen en ademhalingsproblemen. Met mest- en bloedonderzoek is de ziekte aan te tonen en goed te behandelen. Laat volwassen dieren van tijd tot tijd onderzoeken om zo latere problemen bij kuikens te voorkomen.

Snot

Zie: CRD

Windeieren

Dit zijn eieren zonder eischaal. Meestal worden windeieren veroorzaakt door een gebrek aan kalk in de voeding of omdat de kippen geen of onvoldoende kippengrit (gebroken schelpen) kunnen eten. Door het kalkgebrek aan te vullen zal de zaak snel weer voor elkaar zijn. Als dat niet het geval is, zijn er mogelijk afwijkingen in de eileider van de kip. Die zijn meestal niet te genezen.

Wormen

Zie: Parasieten (endoparasieten)

Vogelgriep

Vogelgriep is een zeer besmettelijke virusziekte. Besmette kippen zullen direct worden afgemaakt en er worden door de overheid quarantainemaatregelen genomen om verdere verspreiding te voorkomen. Wanneer kippen met dit virus besmet zijn, worden ze ernstig ziek. Ze krijgen de volgende verschijnselen: algemene sufheid, een dikke kop en hals en vooral plotselinge sterfte. Er zijn verschillende varianten van het virus bekend, die laag- of hoogpathogeen (ziekteverwekkend) kunnen zijn. Het virus met wereldwijde bekendheid is de H5N1-variëteit. Die kan ook voor mensen gevaarlijk zijn. Voor wie echter de normale hygiëne in acht neemt, is het gevaar van besmetting minimaal.

Vogels, dus ook kippen, kunnen op verschillende manieren worden besmet met deze ziekte, bijvoorbeeld door direct contact met besmette vogels. Hierbij wordt onder andere gedacht aan wilde watervogels die de ziekte tijdens de trek kunnen meebrengen. Zieke vogels verspreiden het virus via snot, traanvocht en mest. Het virus kan ook verspreid worden door mest die aan kooien, voer- en waterbakjes, schoeisel en kleding kleeft.

Sinds 2006 kunnen liefhebbers hun kippen ook op vrijwillige basis laten enten tegen vogelgriep. Als bewijs hiervan krijgen de dieren een vaste voertring om. Bovendien hoeven ze bij een ophokplicht tijdens de vogeltrek niet binnen te blijven. De kosten van deze enting zijn hoog, de administratieve verplichtingen ingewikkeld en niet alle dierenartsen willen eraan meewerken. Er zijn veel regels rondom deze vaccinatie. Uw plaatselijke dierenarts kan u hier verder over inlichten. Omdat de regels regelmatig wijzigen, wordt aangeraden de meest actuele informatie over vogelgriep te raadplegen op www.minInv.nl/vogelgriep of www.gddeventer.com van het ministerie van LNV en de GD.

Aangifteplicht

Vogelgriep is een aangifteplichtige dierziekte. Dit betekent dat uw dierenarts een ziek dier moet melden. Hierna zullen de nodige maatregelen worden getroffen. Schakel dus altijd een dierenarts in als er een verdenking van vogelgriep is.

Gezondheidsprogramma

Houdt u relatief veel kippen? Dan is het raadzaam in overleg met de dierenarts een goed plan op te stellen voor preventieve ziektebestrijding en de nodige entingen. In zo'n plan staan de maatregelen die nodig zijn om uw dieren in optimale conditie te houden. De dieren regelmatig observeren, in de handen nemen, en mest- en bloedonderzoek zijn enkele van die maatregelen. Handelend optreden met dat wat nodig is en het volgen van een entprogramma bevorderen in hoge mate de gezondheid van uw dieren.

Niet elke kippenhouder is optimaal voorbereid op een ophokplicht.

Maatregelen om de risico's op vogelgriep te beperken

1. Voorkom dat uw kippen in contact komen met of in de buurt komen van professioneel gehouden pluimvee en van eenden, ganzen of zwanen die vrij rondlopen en vliegen.
2. Zet uw kippen zo mogelijk in een met gaas afgesloten ren, zodat er geen contact met wilde vogels of de uitwerpselen hiervan kan ontstaan.
3. Laat niemand anders toe in de ren of in het hok dan de verzorger.
4. Voorkom dat er mest wordt versleept, bijvoorbeeld doordat die aan schoenen blijft plakken en op die manier wordt meegenomen buiten het erf. Verwissel uw schoenen voor aparte rubberlaarzen die u uitsluitend bij uw kippen gebruikt. Trek ook een overall aan die u speciaal gebruikt voor de verzorging van uw kippen.
5. Was steeds grondig uw handen direct voor- en nadat u de dieren heeft verzorgd.
6. Probeer uw kippen zo min mogelijk te verplaatsen. Wilt u met bepaalde dieren naar bijvoorbeeld een tentoonstelling? Controleer ze dan extra op vitaliteit en gezondheid. Dieren die niet fit zijn, moet u niet verplaatsen.
7. Zet nieuw aangeschafte kippen voor minstens vier weken in een aparte ruimte en controleer van deze dieren dagelijks de vitaliteit, de gezondheid en de mest.
8. Voer de mest na iedere schoonmaakbeurt van hokken en rennen zo snel mogelijk in dichte zakken af.
9. Neem, als plotseling meerdere van uw kippen ernstig ziek worden of doodgaan, direct contact op met uw dierenarts of een erkende pluimveedierenarts.
10. Breng een dood dier bij voorkeur naar de gemeentelijke kadaververzamelplaats. Dode dieren moeten deugdelijk worden ingepakt. Plaats ze in ieder geval nooit bij het huisvuil. Een enkel klein gezelschapsdier zelf begraven is toegestaan, mits het dier minstens 50 cm onder de grond ligt.
11. Volg de actuele informatie in het nieuws of op websites en stem uw maatregelen op de actuele situatie af.
12. Bestrijd ongedierte dat de ziekte zou kunnen verspreiden.

Bron: ministerie van LNV